

ПРОФЕСІЙНІ ТА МОРАЛЬНІ ВИМОГИ ДО УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Якушев Ігор Михайлович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0001-8947-3848

Стаття присвячена з'ясуванню сутності та змісту трудових обов'язків працівників, що забезпечують виконання освітньої функції держави. Учасниками освітнього процесу є педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, права і обов'язки яких визначені законами. Виконання трудових обов'язків працівниками, які здійснюють освітню діяльність, передбачає не лише підтримання високого професійного рівня, але й особливі вимоги до поведінки таких працівників. Професійний рівень визначається шляхом атестації педагогічних і наукових працівників та присвоєнням вчених звань і наукових ступенів науково-педагогічним і науковим працівникам. Рішення атестаційної комісії про невідповідність працівника займаній посаді або виконуваній роботі може бути підставою дня припинення трудових відносин. Не присвоєння чи позбавлення працівника закладу вищої освіти вченого звання чи наукового ступеня не є підставою для припинення з таким працівником трудових правовідносин внаслідок недостатньої кваліфікації. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, тобто здійснювати виховні функції, як при виконанні трудових обов'язків, так і за їх межами. Вчинки працівника, якій здійснює виховні функції, всупереч вимогам моралі може бути визнано аморальними та стати підставою для звільнення працівника. Проте, у кожному конкретному випадку звільнення за аморальний проступок необхідно враховувати, чи посадові обов'язки працівника пов'язані з виконанням виховних функцій, чи ні. Вчинення аморального проступку може бути підставою для звільнення лише працівника, який виконує виховні функції. Оскільки законодавство не передбачає переліку працівників, які здійснюють виховні функції, пропонується визнати такими працівниками всіх, хто займає визначені законодавством педагогічні, науково-педагогічні та наукові посади, а також всіх працюючих у закладах освіти, незалежно від посади.

Ключові слова: трудові відносини, учасники освітнього процесу, виховна функція.

Yakushev Ihor. Professional and moral requirements for participants in the educational process

The article is devoted to clarifying the essence and content of the labor duties of employees who ensure the fulfillment of the educational function of the state. Participants in the educational process are pedagogical, scientific-pedagogical and scientific workers, whose rights and obligations are defined by laws. The performance of labor duties by employees engaged in educational activities involves not only maintaining a high professional level, but also special requirements for the behavior of such employees. The professional level is determined by the attestation of teaching and research workers and the awarding of scientific titles and academic degrees to teaching and research workers. The decision of the attestation commission on the incompatibility of the employee with the position held or the work performed may be the basis for the day of termination of the employment relationship. Failure to assign or deprive an employee of a higher education institution of an academic title or scientific degree is not a reason to terminate employment with such an employee due to insufficient qualifications. Pedagogical, scientific-pedagogical and scientific workers are obliged by guidance and personal example to establish respect for social morality and social values, that is, to perform educational functions, both during the performance of work duties and outside of them. The actions of an employee who performs educational functions, contrary to the requirements of morality, may be recognized as immoral and become grounds for the dismissal of the employee. However, in each specific case of dismissal for immoral misconduct, it is necessary to take into account whether the employee's

job duties are related to the performance of educational functions or not. Committing an immoral offense can be grounds for dismissal only of an employee who performs educational functions. Since the legislation does not provide for a list of employees who perform educational functions, it is proposed to recognize as such employees all those who occupy pedagogical, scientific-pedagogical and scientific positions defined by the legislation, as well as all those working in educational institutions, regardless of position.

Key words: labor relations, participants in the educational process, educational function.

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору, зазначено у преамбулі Закону України «Про освіту» [1].

Така сутність та мета освіти передбачає особливі вимоги до осіб, які надають освітні послуги і які повинні бути взірцем для споживачів освітніх послуг, власним прикладом утверджувати засади чесності та справедливості, відповідати високим моральним та етичним вимогам суспільства.

Саме тому, ч. 2. ст. 54 Закону України «Про освіту» серед основних обов'язків педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників передбачає постійне підвищення свого загальнокультурного рівня, дотримання академічної доброчесності, педагогічної етики, настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою.

Більшість з цих обов'язків є оціночними категоріями, а тому визначити межу між сумлінним виконанням обов'язку працівником, трудова функція якого полягає у наданні освітніх послуг, і халатним ставленням до виконання своїх обов'язків досить складно. Виникають труднощі і при розмежуванні правомірного та належного виконання зазначених обов'язків і невиконанням чи неналежним виконанням обов'язків, за які працівника може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності або звільнено з роботи згідно п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпП України за вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи [2]. Проте, у першу чергу потрібно з'ясувати, хто виступає суб'єктом цих правовідносин, зокрема, хто з учасників освітнього процесу може бути звільнений за даних обставин.

Дослідженням поведінки працівників, які здійснюють виховні функції, присвячені праці багатьох вчених. Вагомий внесок у вирішення проблеми розмежування правомірної і неправомірної (аморальної) поведінки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників внесли Г. С. Гончарова, В. А. Кононенко, О. Тищенко, Н. М. Швець та інші. Проте, при застосуванні законодавства при здійсненні правосуддя спостерігаються неоднакові підходи до визначення судами суб'єкта, який здійснює виховні функції, що вимагає уточнення та наукового обґрунтування для вирішення зазначеної проблеми. Нинішня суспільно-політична ситуація в Україні, ведення визвольної війни у зв'язку з російською агресією, карантинні обмеження у попередні роки, коли навчання переважно здійснювалося у дистанційному режимі, вимагають переосмислення та уточнення також вимог до кваліфікації та поведінки працівників, які здійснюють виховання майбутнього покоління свідомих громадян України.

Освітній процес є складним і багатогранним явищем. Розпочинається він з дошкільної освіти, метою якої є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок (ч. 1 ст. 11 Закону України «Про освіту»), і продовжується у школах та закладах вищої освіти. Його учасниками є здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, батьки здобувачів освіти, фізичні особи, які провадять освітню діяльність, інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти (ст. 52 Закону України «Про освіту»). Забезпечення освітнього процесу переважно здійснюється педагогічними, науково-педагогічними і науковими працівниками, до яких законодавством передбачено спеціальні вимоги професійного характеру.

На посади педагогічних працівників приймаються особи, фізичний і психічний стан яких дозволяє здійснювати педагогічну діяльність та які мають освітню та/або професійну кваліфікацію, що відповідає встановленим законодавством, зокрема професійним стандартом (за наявності), кваліфікаційним вимогам до відповідних посад педагогічних працівників (ч. 2 ст. 58 Закону України «Про освіту»). Посади науково-педагогічних працівників можуть займати особи, які мають науковий ступінь або вчене звання, а також особи, які мають ступінь магістра. Статутом закладу вищої освіти можуть встановлюватися відповідно до законодавства додаткові вимоги до осіб, які можуть займати посади науково-педагогічних працівників. (ч. 9, 10 ст. 55 Закону України «Про вищу освіту») [3]. Вимоги для заміщення посад наукових працівників державної наукової установи, юридичної особи державної форми власності, у складі якої є науковий підрозділ, встановлюються ними з урахуванням пропозицій ради такої установи, юридичної особи. При цьому, особа, яка претендує на зайняття посади наукового працівника повинна мати вищу освіту з відповідного наукового напрямку не нижче другого (магістерського) рівня та результати нау-

кової діяльності, кількість і якість яких відповідає рівню вакантної наукової посади та особливостям відповідного наукового напрямку. Для зайняття окремих наукових посад особа повинна мати науковий ступінь з відповідного наукового напрямку (п. 20 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», п. 15 Примірного положення про порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних наукових посад державної наукової установи) [4; 5].

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, як учасники освітнього процесу, зобов'язані постійно підвищувати свій професійний рівень та педагогічну майстерність. Досягнутий професійний рівень педагогічних працівників та його відображення у педагогічній діяльності оцінюються під час атестації педагогічних працівників – системи заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників (ч. 1 ст. 50 Закону України «Про освіту»). За результатами атестації визначається відповідність чи невідповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюються або підтверджуються кваліфікаційні категорії, присвоюються педагогічні звання.

Атестація наукового працівника проводиться з метою оцінювання рівня професійної підготовки, результативності його роботи, визначення відповідності його кваліфікації займаній посаді (п. 3. Положення про атестацію наукових працівників) [6]. Згідно абзацу другого п. 17 вказаного Положення, щодо наукового працівника, який атестується, атестаційна комісія приймає одне з таких рішень: «відповідає займаній посаді» або «не відповідає займаній посаді». У випадку виявлення атестаційною комісією невідповідності педагогічного чи наукового працівника займаній посаді, її рішення може бути підставою для звільнення такого працівника з роботи за п. 2 ч. 1 ст. 40 КЗпП України (виявленої невідповідності працівника займаній посаді або виконуваний роботі внаслідок недостатньої кваліфікації, яка перешкоджає продовженню даної роботи).

Професійний рівень науково-педагогічних і наукових працівників закладів вищої

освіти оцінюється вченою радою шляхом присвоєння вченого звання професора, доцента або старшого дослідника. Рішення вченої ради закладу вищої освіти затверджуються атестаційною колегією Міністерства освіти і науки України (п. 13 ч. 2 ст. 36 Закону України «Про вищу освіту»). До повноважень Міністерства освіти і науки України віднесено прийняття рішення про позбавлення особи вченого звання, розгляд питань, пов'язаних з позбавленням наукових ступенів кандидата наук і доктора наук (п. 15 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про вищу освіту»). Однак, не присвоєння чи позбавлення працівника закладу вищої освіти вченого звання чи наукового ступеня не є підставою для припинення з таким працівником трудових правовідносин внаслідок недостатньої кваліфікації.

Окрім високих професійних навичок, працівники, які забезпечують освітню функцію держави, повинні бути зразком у поведінці, і не лише під час виконання трудової функції, але й у побуті. Як зазначалося вище, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства. Вчинення дій, які суперечать цим вимогам, може трактуватися як аморальний проступок і може бути підставою для звільнення працівника, який виконує виховні функції, за вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи (п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпП України).

Великий тлумачний словник сучасної української мови зазначає: «мораль – це система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства» [7, с. 690]. Словничок юридичних термінів визначає мораль як систему загальних правил поведінки людини (соціальних норм), заснованих на критеріях добра і зла, порядності і непорядності, справедливості і несправедливості [8, с. 48]. Швець Н.М. аморальний проступок розглядає як «винні дії чи бездіяльність особи, що порушують моральні норми, цінності, притаманні даному суспільству, й суперечать загально визнаному уявленню про гідну поведінку, а також

змісту трудової функції працівника, чим дискредитують виховні й службові повноваження певного кола людей [9, с. 85].

Чинне законодавство, використовуючи термінологію пов'язану з мораллю, не розкриває змісту ні моралі, ні похідних від неї дефініцій. Лише у Законі України «Про захист суспільної моралі» зазначалося: «суспільна мораль – система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [10].

Відсутність у законодавстві чіткого формулювання моралі, моральної і аморальної поведінки зумовлює складність при застосуванні норм, які передбачають відповідальність за невиконання чи порушення моральних правил, оскільки оцінювання поведінки на відповідність моральним нормам і принципам суспільства є суб'єктивним і залежить від рівня моральності самого суб'єкта застосування права.

Відповідно до абзацу третього п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» з підстав вчинення аморального проступку, несумісного з продовженням даної роботи, можуть бути звільнені лише ті працівники, які займаються виховною діяльністю, наприклад, вихователі, вчителі, викладачі, практичні психологи, соціальні педагоги, майстри виробничого навчання, методисти, педагогічні працівники позашкільних закладів [11].

Вичерпного переліку осіб, які здійснюють виховні функції, законодавством не визначено. А тому у кожному конкретному випадку звільнення за аморальний проступок необхідно враховувати, чи посадові обов'язки працівника пов'язані з виконанням виховних функцій, чи ні. Наочним прикладом складності визначення суб'єкта звільнення за аморальний проступок, несумісний з продовженням роботи, є вирішення справи про поновлення на роботі заступника директора з господарської роботи Слов'янського хіміко-механічного технікуму.

Наказом від 21 червня 2016 року № 036-К заступника директора з господарської роботи звільнено з посади відпо-

відно до пункту 3 статті 41 КЗпП України. Звільнення з роботи було оскаржено заступником директора до Слов'янського міськрайонного суду Донецької області, який відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що займаючи посаду заступника директора з господарської роботи Слов'янського хіміко-механічного технікуму, позивач є учасником навчально-виховного процесу та займається виховною діяльністю студентів, а тому підпадає під категорію осіб, які можуть бути звільнені відповідно до пункту 3 частини першої статті 41 КЗпП України [12].

Апеляційний суд Донецької області задовольняючи позовні вимоги заступника директора, вважав, що позивач відповідно до його посадової інструкції не є працівником, який виконує виховну функцію, а є керівником, який відповідає за стан учбово-матеріальної бази технікуму, забезпечує умови для якісного проведення учбового процесу, а тому звільнення з посади заступника директора з господарської роботи відбулося з порушенням норм КЗпП України [13].

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду, задовольняючи касаційну скаргу Слов'янського хіміко-механічного технікуму, зазначив, що до суб'єктів, які можуть бути звільнені за підставою вчинення аморального проступку, належать учасники навчально-виховного процесу, зазначені у статті 50 Закону України «Про освіту» (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин), а саме: керівні, педагогічні, наукові, науково-педагогічні працівники, спеціалісти. Заступник директора з господарської роботи належить до категорії працівників, які можуть бути звільнені на підставі пункту 3 частини першої статті 41 КЗпП України, оскільки займає керівну посаду, та на якого Статутом Слов'янського хіміко-механічного технікуму покладено виконання виховних та педагогічних функцій [14].

Складність визначення суб'єкта, який може бути звільнений з підстави вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи, підтверджується і при розгляді судами справи № 136/1207/17 про визнання незаконним

звільнення за п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпП методиста I категорії Липовецької центральної районної бібліотеки. Зокрема, Іллінецький районний суд Вінницької області у рішенні від 18 січня 2018 року прийшов до висновку, що методиста I категорії Липовецької центральної районної бібліотеки за посадою виконувала навчально-виховну функцію [15]. З таким висновком не погодилися Апеляційний суд Вінницької області (постанова від 25 квітня 2018 року) [16] і Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду (постанова від 15 січня 2020 року) [17], вказавши, що методист 1 категорії Липовецької центральної районної бібліотеки не належить до учасників навчально-виховного процесу та до її повноважень не входить виконання педагогічної чи виховної функції.

Зважаючи на викладене вище, варто звернути увагу на законодавче визначення осіб, які виконують освітню функцію держави. Згідно ч. 1 ст. 52 Закону України «Про освіту», учасниками освітнього процесу є педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники. Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 963. Основні посади наукових працівників передбачено у ст. 31 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». На нашу думку, суб'єктом, який здійснює виховні функції і може бути звільнений з підстави вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи, є всі працівники, які займають посади, перераховані у зазначених нормативних актах.

Оскільки до освітнього процесу можуть бути залучені також інші особи, зокрема, фізичні особи, які провадять освітню діяльність, інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти, що передбачено ч. 1 ст. 52 Закону України «Про освіту», підставою визнання їх суб'єктами, які здійснюють виховні функції і можуть бути звільнений з підстави вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи, є наявність ліцензії для зайняття освітньою діяльністю або зазна-

чення у посадових обов'язках здійснення педагогічних чи виховних функцій.

Педагогічна діяльність може бути професійною й непрофесійною. Непрофесійною педагогічною діяльністю займаються в повсякденному житті, без спеціальної педагогічної освіти, педагогічної кваліфікації. Професійна педагогічна діяльність потребує спеціальної освіти, здійснюється фахівцем у спеціальних навчально-виховних та освітніх закладах свідомо, спираючись на систему принципів, прийомів, правил [19, с. 14].

У зв'язку з цим, варто зауважити, що кожен працівник закладу освіти, незалежно від зайняття посади чи виконання роботи, займається непрофесійною педагогічною діяльністю і своєю поведінкою формує світогляд здобувачів освіти. Саме тому вважаємо за доцільне поширити вимоги щодо етичної поведінки на всіх працівників закладів освіти, а за вчинення аморального проступку надати можливість роботодавцю вживати відповідних заходів, включно із звільненням з роботи у випадку неможливості продовження такої роботи.

Отже, законодавство не передбачає спеціальних вимог етичного характеру

для зайняття педагогічних, науково-педагогічних чи наукових посад. КЗпП України в ч. 2 ст. 22 забороняє необґрунтовану відмову у прийнятті на роботу, тобто «відмову без будь-яких мотивів або з підстав, що не стосуються кваліфікації чи професійних якостей працівника, або з інших підстав, не передбачених законом». Фактично роботодавець, звільнивши працівника у зв'язку з невідповідністю займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або за аморальний проступок, не сумісний з продовженням даної роботи, не має права (за відсутності інших підстав) відмовити йому в укладенні трудового договору на посаду, яка стала вакантною у зв'язку із звільненням. На нашу думку, це є недоліком законодавства. Пропонуємо у випадку звільнення працівника у зв'язку з невідповідністю займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або за аморальний проступок, не сумісний з продовженням даної роботи, на законодавчому рівні встановити обмеження для зайняття відповідних посад протягом певного періоду (наприклад, одного року).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. Ст. 380.
2. Кодекс законів про працю України : затв. Законом Верховної Ради Української РСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII / Верховна Рада Української РСР. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1971. додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 3. Ст. 25.
5. Примірне положення про порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних наукових посад державної наукової установи: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2018 р. № 404. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2018-%D0%BF#n10> (дата звернення: 29.10.2023).
6. Положення про атестацію наукових працівників: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 1999 року № 1475 в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 року № 285 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 1999. № 33. стор. 115.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
8. Словничок юридичних термінів : навч. посіб. / уклад. В. П. Марчук. Київ: МАУП, 2003. 115 с.
9. Швець Н. М. Правові аспекти звільнення працівника за аморальний проступок. Проблеми законності. Вип. 113. Харків: НЮА імені Ярослава Мудрого, 2011. С. 83-92.

10. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 р. № 1296-IV (втратив чинність на підставі Закону від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX) / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 14. Ст. 192.

11. Про практику розгляду судами трудових спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 р. № 9. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92> (дата звернення: 29.10.2023).

12. Рішення Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 12 вересня 2016 року у справі № 243/5802/16-ц. *База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень»*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61325867> (дата звернення: 29.10.2023).

13. Рішення Апеляційного суду Донецької області 14 лютого 2017 року у справі № 243/5802/16-ц. *База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень»*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64731810> (дата звернення: 29.10.2023).

14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 31 липня 2019 року у справі № 243/5802/16-ц. *База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень»*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83508219> (дата звернення: 29.10.2023).

15. Рішення Іллінецького районного суду Вінницької області від 18 січня 2018 року у справі № 136/1207/17. *База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень»*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71780695> (дата звернення: 29.10.2023).

16. Постанова Апеляційного суду Вінницької області від 25 квітня 2018 року у справі № 136/1207/17. *База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень»*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73662966> (дата звернення: 29.10.2023).

17. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 15 січня 2020 року у справі № 136/1207/17. *База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень»*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87000517> (дата звернення: 29.10.2023).

18. Перелік посад педагогічних і науково-педагогічних працівників: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 963 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2000. № 24. Ст. 1015.

19. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.

REFERENCES:

1. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. [On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

2. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy [Code of Labor Laws of Ukraine]. (1971, December 10). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainsoi SSR – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukrainian SSR*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

3. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07. 2014 r. № 1556-VII. [On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

4. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII. [About scientific and scientific and technical activity: Law of Ukraine dated November 26, 2015 No. 848-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

5. Prymirne polozhennia pro poriadok provedennia konkursu na zamishchennia vakantnykh naukovykh posad derzhavnoi naukovoi ustanovy: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 travnia 2018 r. № 404. [Exemplary regulation on the procedure for holding a competition for filling vacant scientific positions of a state scientific institution: approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 23, 2018 No. 404]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2018-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].

6. Polozhennia pro atestatsiiu naukovykh pratsivnykiv: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 serpnia 1999 roku № 1475 v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy

vid 3 kvitnia 2019 roku № 285 [Regulations on attestation of scientific workers: approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 13, 1999 No. 1475 as amended by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 3, 2019 No. 285]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. Kyiv: Tsentr otsinky ta informatsii [in Ukrainian].

7. Busel V.T. (Eds.). (2005) *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : 250000 [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000]*. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].

8. Marchuk V. P. (Eds.). (2003) *Slovnychok yurydychnykh terminiv [Glossary of legal terms]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

9. Shvets N.M. (2011) Pravovi aspekty zvilnennia pratsivnyka za amoralnyi prostupok. [Legal aspects of dismissal of an employee for immoral misconduct]. *Problemy zakonnosti – Problems of legality*, 113, 83-92.

10. Pro zakhyst suspilnoi morali: Zakon Ukrainy vid 20 lystopada 2003 r. № 1296-IV (vtratyv chynnist na pidstavi Zakonu vid 13 hrudnia 2022 r. № 2849-IX). [On the protection of public morality: Law of Ukraine dated November 20, 2003 No. 1296-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

11. Pro praktyku rozghliadu sudamy trudovykh sporiv: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 06 lystopada 1992 r. № 9. [On the practice of consideration of labor disputes by courts: resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of November 6, 1992 No. 9]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92> [in Ukrainian].

12. Rishennia Slovianskoho miskraionnoho sudu Donetskoi oblasti vid 12 veresnia 2016 roku u spravi № 243/5802/16-ts. [Decision of the Slovyanskyi City and District Court of the Donetsk Region dated September 12, 2016 in case No. 243/5802/16-ts]. *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61325867> [in Ukrainian].

13. Rishennia Apeliatsiinoho sudu Donetskoi oblasti 14 liutoho 2017 roku u spravi № 243/5802/16-ts. [Decision of the Court of Appeal of the Donetsk region on February 14, 2017 in case No. 243/5802/16-ts.]. *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64731810> [in Ukrainian].

14. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Tretoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 31 lypnia 2019 roku u spravi № 243/5802/16-ts. [Resolution of the Supreme Court as part of the panel of judges of the Third Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation dated July 31, 2019 in case No. 243/5802/16-ts]/ *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83508219> [in Ukrainian].

15. Rishennia Illinetskoho raionnoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 18 sichnia 2018 roku u spravi № 136/1207/17. [Decision of the Illinets District Court of the Vinnytsia Region dated January 18, 2018 in case No. 136/1207/17] *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71780695> [in Ukrainian].

16. Postanova Apeliatsiinoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 25 kvitnia 2018 roku u spravi № 136/1207/17. [Resolution of the Court of Appeal of the Vinnytsia Region dated April 25, 2018 in case No. 136/1207/17] *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73662966> [in Ukrainian].

17. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 15 sichnia 2020 roku u spravi № 136/1207/17. [Resolution of the Supreme Court as part of the panel of judges of the Second Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation dated January 15, 2020 in case No. 136/1207/17]. *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87000517> [in Ukrainian].

18. Perelik posad pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 chervnia 2000 roku № 963 [The list of positions of pedagogical and scientific-pedagogical workers: approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 14, 2000 No. 963]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. Kyiv: Tsentr otsinky ta informatsii [in Ukrainian].

19. Ziaziuna I.A. (Eds.). (2004) *Pedahohichna maisternist [Pedagogical skill]*. Kyiv : Vyshcha shkola [in Ukrainian].